po duobės dugnas buvo 50 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Menkos įkapės neleidžia tiksliau nustatyti mirusiųjų lyties, bet kapo Nr. 2 įkapės daugiau būdingos moteriai. Stiklinių karolių formos bei segės ar smeigtuko tutuli fragmentas liudytų, kad kapai yra III-IV a. Paminklas priklauso Vakarų Lietuvos kapinynų su akmenų vainikais grupei. Minėtos laužavietės su vienalaike kapams keramika, aptiktos į vakarus nuo kapų, matyt, buvo susijusios su mirusiųjų kulto apeigomis.

Audronė Bliujienė

UŽPELKIŲ KAPINYNO TYRINĖJIMAI 1988 M.

1988 m. LTSR dailės muziejus tęsė Užpelkių kapinyno tyrinėjimus (žr.: ATL 1986 ir 1987 metais.- V., 1988. - P. 67-70). Kalvelės šlaite ištirtas 168 m dydžio plotas, rasti 9 nedegintų mirusiųjų kapai (Nr. 29-37) bei simbolinis kapas ar aukos vieta kalvelės papėdėje. Be to, aiškinantis rytines kapinyno ribas, iškastas 5 m^2 dydžio plotas. Čia rasta 100x80 cm dydžio ir 30-40 cm gylio degėsių ir pelenų pilna duobė, kurios, šiaurės rytus ir pietvakarinį kraštą žymėjo akmenys. Dirbinių nerasta.

Beveik visi kapai suardyti. Dažniausiai išlikęs kapo galvūgalis ar krūtinės sritis. Mirusieji laidoti pailgose, apvaliais galais duobėse. Jų dydis - 210-220x70-90 cm, gylis - 30-62 cm nuo dabartinio žemės paviršiaus. Kapų duobėse gausu angliukų, o prie kapo Nr. 36 rasta 15 cm skersmens degėsių ir pelenų pilna duobelė. Daugumos kapų duobes žymėjo pavieniai akmenys. Mirusiųjų kaulų neišliko. Laidojimo kryptis ir mirusiųjų lytis nustatyta pagal įkapes. Sprendžiant iš jų, kapuose Nr. 30, 40, 37 - palaidoti vyrai, kapuose Nr. 29, 31, 32 - moterys.

Kape Nr. 36 įkapių nerasta. Laidota įvairiomis kryptimis, nors pastebima tendencija laidoti mirusiuosius galva į šiaurę.

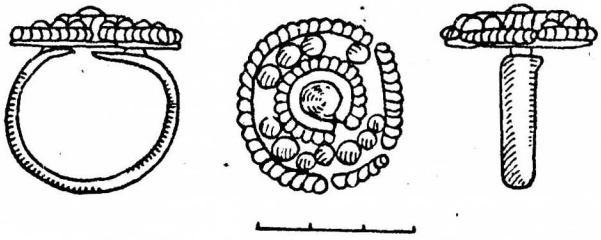

9 pav. Užpelkiai. Žiedas iš kapo Nr. 33

Kapai apardyti, įkapių rasta nedaug, surinkta daug atsitiktinių radinių: gintaro ir stiklo karolių, akmeninių galąstuvų, verpstukų, geležinių sagčių ir kt. Moterų kapuose rasta miniatiūrinių profiliuotomis sienelėmis puodelių. Išsiskiria kapo Nr. 32 puodelis, jo aukštis - 5,0 cm, dugno skersmuo - 2,9 cm, o angos kraštelis puoštas įkartomis. Moterų kapuose dažniausi radiniai yra geležinis lazdelinis smeigtukas, keli pavieniai gintaro karoliai ar 3-7 karoliukų vėrinėlis, žalvarinės storagalės apyrankės, įvijiniai žiedai. Moters kape Nr. 31 rasta daugiau įkapių. Prie

mirusiosios viršugalvio stovėjo miniatiūrinis puodelis, po kuriuo gulėjo žalvarinis įvijinis žiedas ir įvija - žiedelis. Krūtinės srityje aptiktas žalvarinis lazdelinis smeigtukas ir lankinė segė palenkta kojelė bei du gintaro karoliai. Kairiąją mirusios ranką puošė storagalė žalvarinė apyrankė, pirštus - du įvijiniai žiedai. Suardytame kape Nr. 33, be žalvarinio žiedo su smulkiom įvijėlėm, rastas žalvarinis juostinis žiedas su akute (pav. 9). Akutė: 2,5 cm skersmens apskrita žalvarinė alavuota skardelė su 0,6 cm skersmens išpjova centre, į ją įdėta mėlyno stiklo akutė, apjuosta dviem įkartomis ornamentuotais žiedeliais ir spurgelių eile. Skardelės pakraštį taip pat puošia 2,2 cm skersmens įkartomis ornamentuotas žiedelis. Ši sudėtinė akutė kniedėmis ir alavu pritvirtinta prie juostinio žiedo. Alavas naudotas ir akutės spurgeliams, žiedeliams bei stiklo akutei prilituoti prie žalvarinės skardelės. Daugiau tokių žiedų nežinoma. Jis rastas šlaite, kur laidota III-IV a., visai greta kapo Nr. 19. Čia 1987 m. rasti smeigtukai su tutuli, pagaminti naudojantis tokia pat technologija.

Vyrų kapuose aptikta geležinių dalgių, įmovinių kirvių, įmovinių ietigalių, akmeninių galąstuvų. Vyro kape Nr. 30 galvūgalyje rasti geležinis įmovinis kirvis bei du masyvūs įmoviniai ietigaliai. Vienas jų - 32,7 cm ilgio ilga siaura (2,5-4,0 cm) rombo skersinio pjūvio plunksna ir trumpa įmova (6,7 cm). Kitas - 28,8 cm ilgio profiliuota 4,2 cm pločio plunksna. Apytiksliai krūtinės vietoje rastas žalvarinis 2,6 cm skersmens žiedas - grandis. Mirusiojo kojų srityje aptikti du nupjauto, užapvalintu viršumi kūgio formos stambūs gintaro karoliai, ornamentuoti koncentriniais apskritimais. Į vieną karolį įvertas žalvarinis strypelis. Karoliai galėjo puošti juostos galus.

Kalvelės papėdėje, 70-80 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, rasta 110x100 cm dydžio ir 30-40 cm gylio stambių degėsių ir pelenų pilna duobė. Duobėje rasti žalvarinė storagalė apyrankė, įvijinis žiedas bei du geležiniai lazdeliniai smeigtukai. Papuošalai masyvūs, dideli, būdingi Užpelkių V-VI a.

kapams. Šią degėsių pilną duobę reikėtų sieti su simboliniu kapu ar auka.

Daugumas 1988 m. rastų kapų ir atsitiktinių radinių datuojami IV-VI a. ir priklauso kapinynų su akmenų vainikais kultūrinei sričiai.

Jonas Genys

SKRANDĖNŲ (TELŠIŲ RAJ.) KAPINYNAS

1988 m. varniškis S. Mizgiris papasakojo, kad jo tėvų sodyboje, buvusioje Penciškių kaime, anksčiau rasdavo "kryžių, kalavijų, peilių". Tokių radinių jie buvo pririnkę gana daug. Pasakotojas prisiminė, kad, kasant duobes, rasdavo ir kaulų. Dabar Penciškių kaimo nebėra, nebėra ir nurodytos sodybos, todėl mūsų aptiktą kapinyną tiksliau būtų vadinti artimiausio Skrandėnų kaimo vardu.

Kapinynas yra dešinėje kelio Varniai-Kaltinėnai pusėje, maždaug 7 km nuo Varnių ir apie 1 km į pietvakarius nuo minėto kelio, į šiaurės vakarus nuo kaimo kapinaičių. Galima spėti, kad kapinynas užima maždaug 90x100 m dydžio rytų-vakarų kryptimi pailgą kalvelę. 1989 m. vasarą iškastos trys bandomosios perkasos kalvelės šiauriniame pakraštyje. Tik trečiojoje perkasoje rastas vienas griautinis kapas (Nr. 1) su žirgo galva kojų srityje. Daugiau kapų nerasta, o aptiktas dar vienas atsitiktinis dirbinis - įtveriamasis peilis.

Kapo Nr. 1 duobės plotis, išryškėjęs 0,6 m gylyje, buvo 0,8 m. Mirusysis palaidotas galva į šiaurės vakarus - 330°. Nuo žemės paviršiaus 0,4 m gylyje, maždaug 0,4 m atstumu nuo duobės galo, pasirodė ant kairiojo šono paguldyta žirgo kaukolė, orientuota į šiaurės vakarus, t.y. mirusiojo galvos pusėn. Priešais kaukolę gulėjo du žirgo kojų (?) kaulai.